

לאחר בכל החווטים

פרק מתוך רומאן בכתובים

שמעון בלס

א מא התאמצה להדק על הכף את שפתה התחתונה השמוטה כלפי מטה, אבל לא יכלה לבלוע אלא מעט מהנזול הצהבהב, והשאר נפלט חזרה על המגבת הפרושה על חזה. הודא הביטה בבעלה העומד בפתח החדר וזה הפך פניו אל הפרוודור. פ'אטמה הצליחה יותר בהאכלתה, אבל היא יצאה בעביט אל השירותים והדא מילאה את מקומה.

לא נותרו מבקרים בחדר מלבד בעלה של האשה הצעירה, האוחז בידה ודובר אליה חרש. כשנכנסתי, הצטופפו רבים במעברים הצרים שבין שש המיטות והאוויר היה חם ודחוס. פ'אטמה הודיעה לאמא על בואי ונדמה היה לי שהבינה, אבל כשרכנתי עליה ודיברתי אתה, לא הגיבה. שום שריר לא זע בפניה ומבטה נשאר קפוא ואילם. "הלכה לנו", התייפחה פ'אטמה, "אימנו הלכה".

מוצטפא משך בזרועי. "בוא ניצא". יצאנו אל הפרוודור ומשם אל אולם-הכניסה שבמרכזו שולחן ארוך. כל המושבים היו תפוסים, חולים אחדים ובני משפחותיהם עמדו מסביב אל התגודדו בפינות. בירכתי האולם, סמוך לדלת הזכוכית של המרפסת, צפו כמה ילדים בשתי בובות-נייר שפטפטו על מסך הטלוויזיה. מוצטפא הושיט לי סיגריה. "השמיעה אינה כראייה", אמר כקורא במחשבותי.

פסעתי לעבר דלת-הזכוכית ופתחתי במשיכה. מוצטפא בא בעקבותי. "חולים במצבה לא משאירים כאן", אמר, "אבל היא צריכה להיות תחת השגחה. אמרתי להם, הכל מסודר, הכסף שולם ורק מחכים שיתפנה מקום".

מחכים שמישהו ימות — חשבתי לעצמי כשאני נשען בשתי ידי על המעקה. מישהו צריך למות כדי שלאמא יהיה מקום במוסד. אחר-כך יחכו למותה. תמיד יש גוויות נוסמות המחכות בתור. "אני רוצה להשתתף בהוצאות", אמרתי בנשימה קטועה.

"לא זו הבעייה", באה תשובתו של מוצטפא. "אתם לא רוצים לשתף אותי", אמרתי כשאני נוסב אליו. הוא הביט בי רגע, אחר השפיל עיניו אל הסיגריה הנתונה בין אצבעותיו, ניער את האפר החוצה והפטיר: "תדבר עם אבא".

תשובתו הכעיסה אותי. "באתי לראות את אמא", אמרתי. חיוך פשט על פניו ואני חשבתי בליבי, שלו אבא נפל למשכב לא הייתי בא. חזרתי ונשענתי על המעקה. לא עת היתה למריבה ומוצטפא אינו הכותבת. רצייתי רק שידע את עמדותי ושימסור אותה למי שירצה, כפי שנהג לעשות — תמיד. לאמיתו-שלידבר לא היה בלבי עליו, להיפך — חבתי לו טובה על ששימש פה לאמא וניסח את דבריה אלי כל שנות ישיבתי בנכר. גם לאחר שלקתה בשטף-דם במות, דאג להעמידני על מצבה ושיגר את איגרותיו אחת לשבוע. לא אין בליבי עליו, חזרתי ואמרתי לעצמי. הוא ממלא את תפקידו כפי הבנתו, הוא הבכור וחש איוו אחריות כלפי. לא אדרוש ממנו להבין אותי.

רוח קלה הרעידה את ענפי האקליפטוסים שמתחנתו. על השביל החוצה את כרי-הדשא בקשת רחבה, פסע איש לבוש חלוק לבן והדף אלונקה ריקה לפניו. הוא שרק שריקה עמומה שעל טיבה לא עמדתי גם לאחר שהיגיע לקרבת הבית. כשנעלם, לא נראתה עוד נפש חיה בגן רחבי-הידיים. נשאתי עיני אל השמיים הכתומים ארגמן וחשבתי בליבי שעוד מעט ירד הלילה, הלילה הראשון מקץ שש שנים. נזכרתי בדברי ליליאן כשעמדנו שעונים אל מעקה גשר סן-מישל בשעת בין-ערביים מתמשכת. "אצלנו מחשיך תיכף אחרי שקיעת החמה", אמרתי והיא הקיפה אותי בזרועה: "תיקו אותי?" רבות ביקשה להילוות אלי, אבל כשעמדתי לנסוע נזוהרה מלחזור על בקשתה.

"אתה נראה עייף", אמר מוצטפא. "גם אתה", החזרתי לו בחיוך. "רזית", אמר בהניחו ידו על שכמי. "השתנית קצת". "אולי", עניתי.

"אתה בסדר", מוצטפא, גם לא השתניתי". הוא הביט בי בשמץ דאגה, אחר משך ידו מעלי. "הזמנים השתנו", אמר ומצץ מציצה ארוכה מהסיגריה עד שכילה אותה. כשהטילה עלי הרצפה ומעך אותה ברגלי, נשען אף הוא על המעקה והחריש. "אבא לא כמו שהיה", אמר לבסוף. "הוא איש זקן וסובל מסכרת. הוא נדצה לראות אותך".

"אתה בא כל יום?" שאלתי. "לפעמים פעמיים ביום. כשיש לי זמן, אני מביא את פ'אטמה ומחזיר אותה בערב".

יונה וולך

שני סוגי חיים

שני סוגי חיים

שני סוגי רגש

שני סוגי פעולות

שני סוגי דברים שונים

המתרחשים שני סוגים באותה עת

בנפש בעל שני ראשים שני הדברים

שנים המתרחשים באותה עת

שני צבעים הפוכים אדמים וירקים

שני צבעים שונים אטומים ושקופים

שני צבעים שונים חמריים וקרניים

שתי קרניים שונות באותו זמן אחד

בכל המקומות הסימולטניים בזמן

פלוס חוש נוסף לשני דברים מבין בהפעלה

המבין רק בהפעלה את המתרחש בעצמו

"לא תיארתי לעצמי שהיא במצב כזה".

"קיוויוני לשיפור. גם הרופאים נתנו לנו לקוות בהתחלה. עכשיו לא רוצים לדבר אתנו, מתנהגים אלינו כאילו היינו טרדנים, פושטי-יד. רוצים רק שניקה אותה". ומקץ רגע הוסיף: "פ'אטמה מבלה כאן ימים שלמים. מחמוד אמר לה שלא יפריע לה לטפל באמא, הוא מתנהג כגבר".

מחמוד? אכן, הזמנים השתנו — חשבתי בלבי. אולי גם הוא רוצה לראות אותי? והכל יישכח, המריבות, הקללות, האיזמים על פ'אטמה לבל תבוא לבקרני! נהיה ספיד במשרד-החקלאות, בעל חלקת-אדמה וטרקטור. כולם הסתדרו. הממשל הצבאי חף ואימת השלטון סרה מהם קמעה, ואבא חולה הסכרת שבעינתת מבניו ומחנתיו, יכול להרשות לעצמו לשכוח את השבועה שלא יראה את בנו בחיים!

מועקה רבצה על ליבי וחשתי עצמי כמי שנתפס בטעות ואין לאל ידו לתקנה. האם נחפזתי לבוא? הנה, אני עומד ומדבר אל מוצטפא, ועוד אדבר אתו רבות, ועוד אפגוש את שאר בני המשפחה, ומי יודע אם אוכל לעמוד בסירובי שלא לבקר בכפר! האם לשם כך באתי? להתפייס מסביב מיטתה של אמא? לדרוש שיכירו בשייכותי וישתפוני בהר-צאות?

"בעניין ההוצאות", אמרתי בקול בהול, "לא כדאי שתדבר עכשיו עם אבא". הפתעה נסתמנה על פני מוצטפא, אך הוא מיד חייד. "גם לא חשבתי לדבר איתו", השיב כממתיק סוד. "אולי מאוחר יותר".

"מוטב שאתה תדבר אתו". "לא בקרוב". "הוא נתן הוראה להכין חדר בשבילך". "הנח לזה".

"אני מוסר לך מה שנתבקשתי למסור". רגע ארוך הבטנו זה בזה ודומה כאילו הבנו זה את זה. "נדבר על משהו אחר", אמרתי. "אולי עליך?"

"מוטב עליך", מיהרתי לתקן. "במכתבים לא כתבת על עצמך, על כולם כתבת אבל לא על עצמך". "כתבתי מה שאמא ביקשה לכתוב".

"היא לא ביקשה שתכתוב עליך?" "היא צחק". "לא ידעתי שזה יכול לעניין אותך". תשובתו הביכה אותי, כי במכתבי נמנעתי מלשאול עליו כפי שנמנעתי מלשאול על השאר. רק לפ'אטמה שיגרתו ברכות. אבל הוא לא ביקש לערוך עמי חשבון, ובראותו את מבוכתי, מיהר להיענות למשאלתי. הוא סיפר על עבודתו בבית-הספר של הכפר, על משכורתו של מורה בלתי-מוסמך, שאלמלא ההכנסות מחלקת-האדמה שעוד נותרה בידי ה-

משפחה, אי-אפשר היה לו לעמוד בהוצאות הבית. גילה קורת-רוח מחמשת ילדיו, שהגדול בהם מתקרב לשנות השש-עשרה. "רוצה להיות עצמאי", אמר, "ללמוד מקצוע כדי שלא יהיה תלוי במשכורת כמו אביו". הקשבתי באורך-רוח לדבריו ומדי פעם הצגתי שאלה או שתיים. שוחחנו כשני אחים שכאילו דבר אינו מפריד ביניהם. ביתניים שעת-הביקור הגיעה לקיצה, הערב ירד ובשבילי הגן דלקו האורות. נכנסנו פנימה. החולים כבר תפסו את מקומותיהם אצל השולחן הארוך והאחיות העמידו לפנייהם את ארוחת-הערב. פנינו לפרוודור, ובדרך גילה מוצטפא את אוזני שהאשה הצעירה השוכנת בחדרה של אמא מועברת מחר

לחירורגית, כי גילו גדול בקיבתה. "אסונות", אמר, "מספיק שחסרונך חצי-שעה בבית-חולים כדי לקבל דכאון".

כשהגענו לחדר, יצאה פ'אטמה בעביט אל השירותים. עמדנו ליד המיטה והסתכלנו בהודא המאכילה ללא הצלחה את אמא. לא נותרו עוד מבקרים בחדר, לבר מהבעל האוחז בידה של אשתו ודובר אליה חרש. עיני האשה היו תפוחות. מחר לחירורגית. אם תהיה בת-מזל, לא יהיה הגידול ממאיר. פני סמדר נשקפו לי לפתע. לבי התכווץ. מי יודע? עשר שנים חלפו! פניתי למוצטפא: "נחכה בחוץ". הוא נדבראשו ורחק מהפתח. עמדנו אחר-כך בפרוודור בהים נכחנו עד שובה של פ'אטמה.

"ככה זה, סעיד, ככה זה", נתאנחה. "אלוהים יתן בך כוח", אמרתי. "אנו עושים מה שיכולים ואלוהים עושה מה שגור עלינו". "לב זהב יש לך", אמרתי בקול ניחר.

עיניה התלחלו וחיוך מבייש עלה על שפתיה. "כמה אני שמחה לראות אותך". "גם אני", אמרתי.

היא השפילה ראשה ושתקה. מוצטפא משך בשרוולי. "בוא ניצא". פ'אטמה חזרה לחדר ואנו פנינו לעבר היציאה. תנועה ערה היתה במישורת הרחבה המפרידה בין שתי המחלקות הפני-מיות. דלתות המחלקות המקבילות זו לזו נפתחו ללא-הרף ולובשי לבן ושרתים נכנסו ויצאו במהומה רבה. המעליות פלטו וקלטו קהל שאצה לו הדרך. על הספסלים הסדורים לאורך הכתלים ישבו כמה חולים בחברת מבקריהם. ישבו גם אנחנו והצטנו סיגריות. התבוננתי זמן רב בספרות המתחלפות בלוחיות המעליות ובכל פעם שהספרה שש דלקה, חיכיתי להיפחח הדלתיות המזוהמות וקלופות-הצבע. שתי נורות פלורוצנטיות התקועות בתקרה הטילו אור עכור על הכתלים האפורים ועל הרצפה ורועת פיסות-נייר ונדלי-סיגריות. זכרונות רבים חלפו בראשי ביעף. חשתי עצמי נבוב ואומלל.

מצב רוחו של מוצטפא, נדמה לי, לא היה טוב משלי, הגם שגילה ערנות-מה והשמיע באוזני הערות על אחות רחמניה שחלפה על פנינו, על רופא חמור-סבר, על חולה זה או אחר. ארחות-המקום נהירים היו לו ופעם בפעם מתרומם היה ממקומו כדי לברך אחד מעובדי המוסד. הוא לא חזר לדבר בענייני המשפחה, אך בטוח הייתי שבסתר לבו מהרהר היה בדברי אליו במרפסת ובורר אולי לעצמי דרכים להביאני להתפייסות. בעיני הייתי עריק שנטש את בית הוריו והתכחש למוצאו. לעולם לא יבין שאדם יכול להיות נאמן לעצמו, לעקרונותיו, לזרכו שלו בחיים. לדידו, הנאמנות למשפחה קודמת לכל, ולכן שמר על קשר עמי וניסה ככל יכולתו לפרוש עלי את חסותו. אף-על-פי-כן נוהר כל אותן שנים מלהטיף לי מוסר או להרצות לפני את השקפת עולמו. הוא עשה זאת בעקיפין, דיבר על ליבה של פ'אטמה וזו היתה מנסה לחזור על דבריו בקולה הרך המלטף. "מוצטפא מדבר מפיד", הייתי אומר לה בשבתה מולי בבית-הכלא ובהניחה לפני את צרורות המטעמים שהתקיינה בשבילי. היא היתה מחייכת את חיוכה המבוייש ומכחישה.

אני מנסה עתה להעלות את המחשבות שחלפו בראשי בערובייה. אינני זוכר ואינני יכול להביא את כולן. שרתי הייתי בתחושה קשה של מוסר-כליות. בטוחני, שאילו נדרשתי אותה שעה להסביר את עצמי, לא הייתי יכול להעלות ולו נימוק אחד המצדיק את התנהגותי. ביני לביני מכיר הייתי בחטאתי, מודה הייתי שנהגתי כנער חמום-ראש, שהגבתי לבי ופגעתי בכבודו של אבי, כששב נכלם ומושפל מאצל המשול. גם עתה, שאני יושב שוב בפאריס, שתול-קבע בחברת עקורים, לובש איצטלה של לחום ומטיף, גם עתה לא אוכל להצדיק את התנהגותי ולא אבקש לעשות כן. סבוכות הן דרכי החיים, סבוכות ומפותלות. יש שאתה מצטער על מעשים שעשית, על דברים שאמרת, על אמונות שנשאת בלבך והכויבור. במקום שבתך ליד המכתבה, בחדר סגור ומוגף וילונות, משקיף אתה אל העבר ותוגה תציפך. לא כך הייתי נוהג עכשיו, יש שאתה אומר אבל לא. לא אומר זאת לעולם, לא אתחמק ולא אבקש הסברים. מקבל אני עלי את הכל, כי ידוע אדע שבנסיבות ההן לא הייתי יכול לנהוג אחרת.

אני כותב ומחוק, משחיר דפים ומטיל אותם לסל. אני מתאמץ להכניס סדר במחשבותי, לשלוט בורם הזכרונות הסוחף אותי. מה עז רצוני לומר הכל, ללא סינון, ללא סדר, בהיעלם אחד, אבל קצרה ידי המלאכה קשה. ליליאן מנסה לעודד את רוחי, מבקשת לעזור לי, ואני דוחה אותה מעל פני וכולא את עצמי בין ארבעת הקירות. עולם אחר הוא עולמי, אני אומר לה, עולם נעול הוא וור לא יבוא בו. נעלבת ליליאן ופורשת לה, ואני שוקע במצולות. האם תבין אותי ליליאן כשתקרא את הדברים האלה? האם סמדר תבין? האם בני משפחתי יבינו? אחת היא לי, כי לא להם כותב אני, לא לבקשת הבנה משתדל אני לזכור הכל ולא להעלים דבר. אני רוצה להתבונן בעצמי באספקלריה שלי. די לי בהעמדת-הפנים ובמישחק התחפושות.

"היתה לך משימה", אמרת ליליאן. נסעתי לראות את אמי הגוססת, אני עונה. "ולא עשית דבר אחר?" גיליתי את עצמי, אני עונה. "אדם אינו מגלה את עצמו, הוא נושא עצמו עמו תמיד". את לא מבינה אותי, ליליאן, את לא יכולה להבין אותי. עולמך פתוח ואת בתוכו, ועולמי נעול ואני מחוצה לו. אני רוצה לאחוז בכל החושים, לחזור אל כל הפיגות, לגעת בכל הדברים!